

НДО-ІНФОРМ

Інформаційний бюлетень для громадських активістів № 1(60), 2021

В ОБ'ЄКТИВІ ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

- Місцевий бюджет "під наглядом" громадян
- Цільові програми та звітність по ним: значущість питання
- Тетяна Котенко: «Необхідною є трансформація свідомості суспільства»
- Сутність та відмінні особливості програмно-цільового підходу та цільових програм
- Цільові програми в дії
- Влада і громадськість: почати взаємодіяти

Редакторка:
Набока Оксана

Члени редакційної ради:
Абрамов Лев
Кваша Олена
Абрамова Оксана

Адреса редакції:
вул. Олега Ольжича 75А (оф.1, поверх 2)
м. Кропивницький
E-mail: adm.iscm@gmail.com
Веб-сайти: www.iscm.org.ua
www.lac.org.ua
www.lacenter.org.ua

Видання розраховане на активістів громадських організацій, працівників закладів культури, посадовців органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, журналістів та всіх, хто цікавиться суспільним життям сучасної України.

Надіслані матеріали не рецензуються та не повертаються. Редакція може не поділяти точку зору автора та не відповідає за фактологічні помилки, які він допустив.

Якщо ви бажаєте отримувати бюлетень та інші видання ІСКМ, просимо надсилати електронною поштою офіційні листи-заявки з підписом керівника вашої організації або структурного підрозділу.

Видання розповсюджується безкоштовно. Цей номер виходить в електронному варіанті.

Листування тільки на сторінках видання. Думки, висловлені у виданні належать авторам і можуть не співпадати з офіційною позицією ІСКМ.

Бюлетень видається з 1999 року. Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації Серія КГ №522/99 Р.

Видання засноване Інститутом соціокультурного менеджменту

© Інститут соціокультурного менеджменту (ІСКМ)

Шановні читачі!

Цей номер нашого бюлетеню «НДО-Інформ» присвячений важливій для суспільства темі, яка постійно буде актуальною, а саме, про те, що будь-яке суспільство орієнтоване бути успішним. Для цього головною вимогою є те, щоб наявні ресурси використовувались ефективно. Значна частина ресурсів зосереджена, в будь-якій країні, в тому числі і Україні, у держави, органів місцевого самоврядування. З урахуванням процесу децентралізації, значна частина цих ресурсів зосереджена на локальному рівні. зрозуміло, що активні громадяни хочуть контролювати рівень ефективності використання бюджетних коштів. Але для того, щоб розмова з органами місцевого самоврядування була конструктивною, потрібно розмовляти мовою, зрозумілою для депутатів та посадовців. Ми, в Інституті соціокультурного менеджменту, завжди навчаємо на наших тренінгах тому, що влада – це гроші, гроші – це бюджет, а бюджет – це бюджетні програми. Тобто, вміючи аналізувати та контролювати бюджетні програми, можна дати поради по підвищенню ефективності використання бюджетного ресурсу. Саме бюджетним програмам та ролі громадських активістів в їх удосконаленні присвячений цей номер та наш проєкт «Місцевий бюджет – спільна справа»*.

З найкращими побажаннями, редакція
"НДО-Інформ"

---

*Видання здійснене в рамках проєкту ІСКМ "Місцевий бюджет-спільна справа", що виконується в межах проєкту «Європейський Союз для сталості громадянського суспільства в Україні», що впроваджується ІСАР Єднання за фінансової підтримки Європейського Союзу. Його зміст є виключною відповідальністю ІСКМ і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу

З М І С Т

Місцевий бюджет «під наглядом» громад
Лев Абрамов, президент ІСКМ.....2

Цільові програми та звітність по ним: значущість питання
Андрій Кривуляк, експерт ІСКМ.....3

Тетяна Котенко: «Необхідною є трансформація свідомості суспільства»
Тетяна Котенко, керівниця національного контактного пункту Рамкової програми ЄС Горизонт 2020.....4

Сутність та відмінні особливості програмно-цільового підходу та цільових програм
Команда ІСКМ.....7

Цільові програми в дії
Людмила Шестакова, керівниця громадської організації «Флора» (м. Кропивницький) 8

Влада і громадськість: почати взаємодіяти
Оксана Набока, координаторка проєктів ІСКМ.....9

Місцевий бюджет «під наглядом» громадян*

Нещодавно Інститутом соціокультурного менеджменту розпочато реалізацію проекту «Місцевий бюджет – спільна справа». Це не

Лев Абрамов

перший досвід діяльності нашої організації з цього питання. Але з того часу пройшло вже достатньо часу. Чому ця тематика розповідає директор проекту Лев Абрамов.

- Навіщо займатися аналізом бюджетних програм?

Держава, суспільство мають у своєму розпорядженні ресурси, значна частина яких акумулюється в бюджеті і які повинні витратитися на досягнення суспільно-значущих цілей, які б забезпечили комфортне безпечне життя громадянам держави, мешканцям територіальної громади. Але ці ресурси можуть використовуватися ефективно або ні. Для ефективного використання потрібно приділяти увагу аналізу бюджетних програм. Ми, в Інституті

соціокультурного менеджменту (ІСКМ) <https://iscm.org.ua/uk/>, на наших семінарах завжди навчаємо громадських активістів тому, що влада – це гроші, гроші – це бюджет, а бюджет – це бюджетні програми. Знаючись на бюджетних програмах ми можемо аналізувати державну політику, спілкуватися з представниками органів місцевого самоврядування та влади не демагогічно, а предметно, аналізуючи їх дії та надаючи необхідні поради по удосконаленню бюджетних програм, що в свою чергу, буде наслідком покращення життя територіальних громад.

- Який досвід ІСКМ в цьому питанні і чому саме ви вирішили займатися цим питанням в рамках проекту «Місцевий бюджет – спільна справа», діяльність якого відбувається у рамках проекту «Європейський Союз для сталості громадянського суспільства в Україні», що впроваджується ІСАР Єднання за фінансової підтримки Європейського Союзу?

Питання цільових програм і взагалі бюджетів на локальному рівні експерти нашої організації розпочали вивчати ще з 2000-х років. Тоді, після першого майдану в Україні, ОБСЄ пілотно запровадили в 10 областях України експертні групи (представники ІСКМ входили до неї), які працювали на рівні облдержадміністрацій, аналізуючи бюджетні програми, питання культури, освіти і таке інше, надаючи поради органам державної влади. В 2009-2010 роках, базуючись на цьому досвіді, наша організація реалізувала проект «Суспільний діалог для розвитку регіону», в рамках якого ми провели освітні заходи, дослідження «Звітність по цільових програмах: Звіт за результатами дослідження», розробили і розповсюдили у друкованому вигляді методичні рекомендації «Цільові програми та механізми по забезпеченню прозорості у процесі їх реалізації», які за цей час були визнані, в тому числі й в науковому середовищі, наукометричній базі Google-

scholar. Успішність цього проекту показує те, що була удосконалена система звітування по цільовим програмам в Кіровоградській області. Але вже пройшло багато часу, змінилось законодавство, і, головне, що є дві тенденції – глобальна діджиталізація (значно більше інформації та можливостей розміщується в інтернеті) і децентралізація. Зараз дуже багато повноважень та ресурсів, в тому числі в питаннях бюджету надано об'єднаним територіальним громадам. Це створює як можливості, коли ресурси наближені до громадян, так і ризики, оскільки це ресурси, якщо не буде зворотного зв'язку від громадян, можуть використовуватися не ефективно. Тому, ми вважаємо, що наш проект «Місцевий бюджет – спільна справа» може дати відповіді на запити, які є у суспільства в цьому питанні.

- В Україні існує дуже багато професійних організацій, які займаються моніторингом, контролем процесу бюджетних закупок. Чим ваш проект буде відрізнятися від інших ініціатив?

Дійсно, за останні роки ми бачимо дуже багато успішних прикладів громадських організацій в цьому напрямку. Вони професійно займаються цим питанням на локальному та національному рівнях. Але, з нашої точки зору, у питання контролю бюджетного процесу є дві складові. Якщо казати просто, то моніторинг (тобто, відповіді на питання, чи здійснено все згідно з існуючими нормами) і оцінка – чи була потрібна ця бюджетна програма чи успішна вона і задовольняє головну мету щодо суспільного блага та ефективного використання ресурсів суспільства. В нашому проекті ми хотіли б зосередитися на інструментарії, який би давав відповіді на друге питання – чи успішні бюджетні програми на локальному рівні?!

* - матеріал підготовлено в рамках проекту «Місцевий бюджет – спільна справа», діяльність якого відбувається у рамках проекту «Європейський Союз для сталості

громадянського суспільства в Україні», що впроваджується ІСАР Єднання за фінансової підтримки Європейського Союзу. Його зміст є виключною відповідальністю ІСКМ і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу

Цільові програми та звітність по ним: значущість питання

Приємно було почути та дізнатися, що Інститут соціокультурного менеджменту (ІСКМ) повернувся до тематики, якою займалися деякий час тому, а саме звітність по цільовим програмам, тобто використання бюджетних коштів в об'єднаних територіальних громадах (ОТГ).

Зрозуміло, що головним чином це набуває форм цільових програм. Таким чином працюють органи місцевого самоврядування різного рівня. Якщо брати територію Кіровоградської області, то це починаючи від обласної ради і закінчуючи потенційно прийнятним фактором – в рамках адміністративно-територіальної реформи, утворення чи розбудова ОТГ. Сьогодні це питання, що було порушено ІСКМ, набуває значущості і питомої ваги. Навіть важко порівняти з чимось, адже мова йде про гроші – раз, про бюджетні гроші – два, і нічого іншого в прибутках тих громад власне і бути не може. Тому, ми говоримо про те, яким чином йде життєдіяльність ОТГ. Той процес, який пішов на території області та й в країні загалом, є суспільно-значущим у розвитку.

Не сьогодні, не адміністративно-територіальна реформа «зробили» щось нове у цільових програмах, звітності, оприлюдненні результатів тощо. Сьогодні законодавча база в цьому плані є і прийнятно зазначити, що перешкод немає. Тут головне – бажання чи суспільна потреба? Бажання влади, громади і поєднуюча суспільна потреба. Якщо вона є в тій чи іншій формі, то

«насіння дасть плоди», навіть крізь заборону, небажання тощо. Тому що суспільний процес не зупинити. І навіть за таких складних часів. Повертаючись до території Кіровоградської області, законодавчої бази,

Андрій Кривуляк

дійсно декілька років тому експерти ІСКМ аналізували той процес, яким чином гроші наших громадян, тобто сумлінних платників податків, перетворюються, втілюються на папері в рамках цільових бюджетних програм, яким чином вони віддзеркалюють потреби ОТГ і яким чином сама громада може проконтролювати або навіть просто дізнатися (інформація на рівні користувача). Як би ми не говорили, то вже далі нікуди – при тотальних бюджетних дефіцитах, не до фінансуванні майже всіх напрямків розвитку громади, бо немає такого, щоб грошей вистачало на всі забаганки.

Переважна більшість населення мешкає в ОТГ, які не є центральними. Законодавча база дає інструментарій і навіть окреслює певні форми щодо оприлюднення, тобто звітування влади перед громадою в тій чи іншій формі. Такий механізм втілювався в життя. Сьогодні, зрозуміло, набагато більше відповідальних суб'єктів за розвиток території, тобто і відповідальність

за використання бюджетних коштів. З боку влади вкрай підвищується ця відповідальність. Зрозуміло, що вона і на нас також є. Якщо сьогодні держава дала в руки громадам повноваження, значно збільшивши поповнення бюджетів, передала матеріальну базу (мова йде про землю), то зрозуміло що кінцевий результат який, наповнення бюджету, і тісно пов'язаний з цим процес витрачання цих грошей. І в ідеалі ОТГ повинна бути зацікавлена в найбільшому наповненні бюджету, так і найбільш раціонального витрачання.

І ось це питання звітності (інформованості) цільових програм – воно має бути чесно і прозоро. Законодавство єдине для всіх. Але є конкретні механізми, бажання і форми тощо. Я не глибинно поцікавився деякими сайтами ОТГ. Офіційні інтернет-ресурси дозволяють донести до кожного бажуючого інформацію. Я подивився на сайтах, яким чином цей бюджетний сектор віддзеркалений. Так, в тій чи іншій формі інформація є. І відмічаю, що звітність присутня в позитивний бік, але хотілось би, щоб вона була більш розгалужена і зрозуміліша для громадян – які конкретні об'єкти, які обсяги робіт тощо. Але, нажаль, багато інформації застарілої. Тому, подивитись на позитивний досвід і на ефективність було б дуже добре.

Матеріал підготовлено в рамках проекту «Місцевий бюджет – спільна справа», діяльність якого відбувається у рамках проекту «Європейський Союз для сталості громадянського суспільства в Україні», що впроваджується ІСАР Єднання за фінансової підтримки Європейського Союзу. Його зміст є виключною відповідальністю ІСКМ і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу

Андрій Кривуляк,,
експерт ІСКМ

Тетяна Котенко: «Необхідною є трансформація свідомості суспільства»

Процес децентралізації надав право на отримання значних повноважень та бюджетів від державних органів органам місцевого самоврядування. Процес ще продовжується, і, напевно, 2023 рік стане завершальним. Кіровоградщина сформувала 49 територіальних громад: хтось раніше об'єднавши розпочав самостійний розвиток, але в жовтні 2020 року був остаточний поділ всіх районів на територіальні громади (ТГ). Громади почали усвідомлювати, що вони будуть володіти всім – землями, школами, садками, будинками культури, медичними закладами тощо. Це звісно, добре. Але це потрібно утримувати, і робити це вже за рахунок місцевого бюджету. Результати роботи в першій половині 2021 року, і, відповідний досвід показує (не) спроможність громад управляти бюджетом. Громади, які утворилися раніше жовтня 2021 року, мали б краще розумітися на бюджетному процесі, і навчитися створювати додану вартість за рахунок наявних ресурсів в громадах, а не лише піддавати критиці обсяги фінансування з державного бюджету (субвенції, субсидії). Ті ж громади, які ведуть перший рік бюджетування своїх громад стикнулися з проблемами передачі майна (лікарні, садки, будинки культури). За кожним об'єктом стоять люди, а відповідно, заробітна плата, податки, соцвиплати. Кожен керівник громади розуміє, що відповідати він має перед працівником та громадою, яка його обрала.

Серед проблемних аспектів організації бюджетного процесу в громадах слід виділити недостатню обізнаність громадян у процесах бюджетоутворення, невпевненість у здатності вплинути на ці процеси, нерозуміння механізмів діяльності органів місцевого самоврядування (ОМС) щодо ухвалення рішень, що стосуються бюджету. Найбільш прийнятними для нас шляхами

подолання цих проблем є інформування громади про структуру місцевих бюджетів, ініціювання громадських обговорень щодо бюджету, формування у громадян навичок моніторингу та аналізу бюджетної інформації, яка має бути у вільному доступі на сайтах місцевих рад.

Наше держава робить все можливе у правовому полі для забезпечення рівних

Тетяна Котенко

прав та можливостей чоловіків і жінок. Тому давайте говорити про те, що бюджетний процес і його формування має включати гендерно орієнтоване бюджетування (ГОБ). Це наразі вимога часу, цілей сталого розвитку ООН, яких Україна має дотримуватись. Представникам громад необхідні не тільки знання щодо нових ефективних методів управління бюджетними коштами, які передбачають встановлення безпосереднього зв'язку між виділенням бюджетних коштів та результатами їх використання, але й системна експертна/консультативна підтримка з питань планування, складання програм і бюджетів відповідно до потреб та інтересів кінцевих бенефіціарів – жінок і чоловіків у всій їхній різноманітності. Дуже важливо, щоб переваги гендерно орієнтованого бюджетування були зрозумілими для керівництва громад і

щоб ГОБ був прийнятий як стратегічний напрямок належного врядування. В цьому процесі велику роль відіграє громадськість та жінки, які все більше почали заявляти про рівні права і відстоювати свої інтереси.

Слід звернути увагу на необхідність розроблення Стратегії розвитку громад із залученням фахівців з регіонального розвитку. Переглянувши деякі сайти ТГ Кіровоградської області я не знайшла результатів громадських обговорень, хоча громади створені вже давно. Робочі групи по розробці Стратегій формуються, але подекуди вони мають формальний характер. Маю можливість комунікувати з представниками ТГ і коли запитуєш у них про Стратегію, то чую відгуки про те, що навіщо вона, адже ми і так знаємо куди рухатися. В такому разі, як громади можуть залучати інвесторів, формувати бюджети розвитку (а не «проїдання») і бути в унісон з громадськістю? До того ж низка державних законів передбачає залучення громадськості до участі у бюджетних процесах на місцевому рівні, з можливістю впливати на розмір видатків з бюджету. Якщо ви на етапі обговорення будете відкритими і дієвими з громадськістю – це лише посилить довіру до органів влади. Громадськість повинна мати доступ про результати діяльності ОМС в публічному просторі.

В іншому випадку, населення громади буде отримувати «готовий продукт» до дій, який може «не вписуватися» у свідомість більшості мешканців. І це є проблема ТГ, на жаль, не лише Кіровоградщини.

Місцеве самоврядування – це рівень, максимально наблизений до громадян, і ця близькість повинна, насамперед, підвищити участь громадськості в управлінні місцевими справами. Громадськість Кіровоградщини за останні 5-7 років стала більше свідомою і активною. Проте культурі ведення громадської діяльності також ще потрібно навчатися.

На рахунок проблемних питань і чого бракує? Сьогодні я була присутня на нараді в Кіровоградській торгово-промисловій палаті з представниками ТГ області. Ми обговорювали різні питання, в тому числі щодо джерел формування бюджету громад. Всі знають, що бюджет формується із загального і спеціального фонду. Так, наповнення спеціального фонду можливе лише за проактивної позиції влади, бізнесу і громадськості. Тому що багато ініціатив на території громади можуть проводитися громадськістю, відповідно, залучаючи фінансування. І це важка праця. Для громадськості дуже важливо, щоб органи влади підтримували їх ініціативи, були відкритими до співпрацювати. Звісно, що одночасно всіх неможливо задовольнити в потребах, але потрібно прагнути до кращого. Слід звернути увагу на ще один дієвий інструмент довіри до органів влади – це громадський бюджет. Громади Кіровоградщини мають гарні приклади реалізації проектів в рамках Громадського бюджету і така співпраця в інтересах громади спонукає до подальших кроків.

«Громади почали усвідомлювати, що вони будуть володіти всім – землями, школами, садками, будинками культури, медичними закладами тощо»

Тож, необхідною є трансформація свідомості суспільства від орієнтації на споживання суспільних благ до активної участі у житті громади. Адже участь громадян у політичному та суспільному житті є фундаментальною основою будь-якої демократичної системи. Час прагне зміцнити діалог та співробітництво між органами місцевого самоврядування та громадянським суспільством у процесі прийняття рішень. Бажаю громадам Кіровоградщини успіхів та процвітання!

Матеріал підготовлено в рамках проекту «Місцевий бюджет – спільна справа», діяльність якого відбувається у рамках проекту «Європейський Союз для сталості громадянського суспільства в Україні»,

що впроваджується ІСАР Єднання за фінансової підтримки Європейського Союзу. Його зміст є виключною відповідальністю ІСКМ і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу

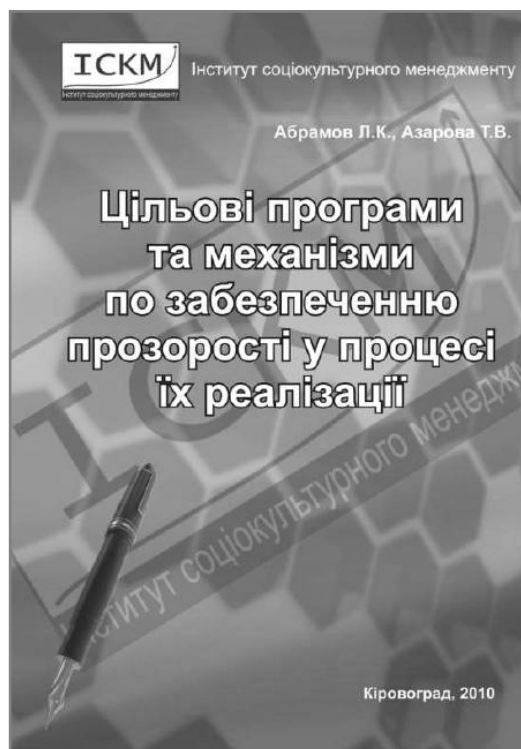
Тетяна Котенко,
керівниця національного контактного пункту Рамкової програми ЄС Горизонт 2020

Сутність та відмінні особливості програмно-цільового підходу та цільових програм*

Сьогодні соціально-економічний розвиток українських регіонів в значній мірі залежить від ефективності якісних структурних перетворень в економіці. Для досягнення цього розробляються та реалізуються програмні заходи різного рівня: національні цільові програми, регіональні цільові програми, інвестиційні проекти та ін. Відомо, що соціально-економічна політика реалізується через сукупний механізм державного впливу на господарство та суспільство.

При цьому методи впливу держави на ринок та соціум містять у собі такі глобальні напрямки, як прогнозування, планування, державне цільове управління, грошово-кредитне та бюджетне регулювання. Підвищення ділової активності, виникнення більшої кількості нових комерційних підприємств та інші, не менш важливі фактори, спонукали державу до цілеспрямованої діяльності з прогнозування та планування. Сучасні теорії розглядають планування як процес підготовки управлінського рішення, яке опирається на обробку вихідної інформації та включає в себе наукову обґрунтованість цілей, визначення засобів та шляхів їх досягнення за допомогою порівняльної оцінки альтернативних варіантів та прийняття найбільш прийняттого з них в очікуваних умовах.

Протягом декількох десятиліть теорія планування та прогнозування бурхливо розвивалась, в результаті чого виникли різні способи і методи планування. Деякі з них специфічні, інші – універсальні. До останніх відноситься і метод програмно-цільового планування. Програмно-цільове планування – це один із видів планування, в основі якого лежить орієнтація діяльності на досягнення поставлених цілей. По суті, будь-який метод планування направлений на досягнення конкретних цілей. Але в даному випадку в основі самого процесу планування лежить визначення та постановка цілей і лише потім вибір шляхів їх досягнення. Програмно-цільове планування побудоване за логічною схемою «цілі – шляхи – способи – засоби». Спочатку визначаються цілі, які мають бути досягнуті, потім намічаються шляхи

їх реалізації, а потім – більш деталізовані способи і засоби. Зрештою, організатор розробляє програму дій. Звідси витікає, що особливістю даного методу планування є не просто прогнозування майбутнього стану системи, а складання конкретної програми досягнення бажаних результатів. Програмно-

цільовий метод планування «активний», він дозволяє не лише спостерігати ситуацію, але й впливати на її наслідки, що вигідно відрізняє його від більшості інших методів. Особливістю програмного планування є також спосіб впливу на плановану систему. В центр ставиться не система сама по собі, її складові елементи й організаційна структура, що склалася, а управління елементами програми, програмними діями.

Для програмно-цільового методу на сучасному етапі розвитку характерним є те, що він забезпечує реалізацію одночасно двох типів інтеграції: просторової, коли потрібно об'єднати зусилля суб'єктів; і тимчасової, коли потрібно добитися чіткої послідовності та єдності різних етапів (стадій) загального процесу руху до кінцевої мети, що передбачено програмою. Основа програмно-цільового підходу – це органічна єдність чітко структурованої змістовної частини програми з формуванням і використанням організаційного й фінансового механізмів її реалізації, контролем реалізації (останнє є одночасно й елементом активно функціонуючого зворотного зв'язку). Програмно-цільове планування може застосовуватися на різних організаційних рівнях: мікроекономічному (окремий регіон, територіальна громада, окрема організація) та макроекономічному – відносно економіки країни в цілому.

Отже, програмно-цільовий метод планування полягає у відборі пріоритетних цілей економічного, соціального, науково-технічного розвитку, розробці взаємопов'язаних заходів щодо їх досягнення в задані терміни з максимальною ефективністю при необхідному забезпеченні ресурсами. Метод включає розробку програм з урахуванням стратегічних цілей, визначення шляхів, засобів і організаційних заходів щодо їх досягнення.

Перед програмно-цільовим плануванням постають і більш конкретні завдання, такі як безпосередній вплив на розміщення нових підприємств, міграційні потоки,

розвиток окремих територіальних утворень (освоєння нових районів, підйом економіки депресивних районів, вирішення гострих еколого-економічних ситуацій і так далі). Програмно-цільовий метод планування й управління передбачає певну документальну базу. Основним документом, що характеризує соціально-економічні процеси в Україні з погляду планування і що визначає регулюючу роль держави, є прогнози соціально-економічного розвитку на відповідні періоди. Їх зміст виходить за рамки чистих прогнозів, оскільки вони містять реальні пропозиції щодо дій на економіку країни.

* - матеріал підготовлено з видання ІСКМ «Цільові програми та механізми по забезпеченню прозорості їх реалізації»

Цільові програми в дії

Про досвід просування цільових програм наша редакція поспілкувалася з керівницею громадської організації «Флора» (м. Кропивницький)

Ухвалення цільової програми - це важливий елемент в кампанії адвокати для просування інтересів громади. Наша громадська організація «Флора» зараз працює над програмою захисту населення від іонізуючого випромінювання і впливу радону на людей та на навколишнє середовище. Також, лобіємо програму прийняття «Питна вода Кіровоградщини». Таких програм у нас ще немає поки.

І дуже важливо, в першу чергу, щоб люди самі розуміли, навіщо і чому потрібна така програма. Тому що вона - це інструмент для фінансування тієї діяльності або рішення багатьох екологічних проблем, які існують на території громади або регіону.

Є успішний приклад в Кіровоградській області - Северинівська ОТГ, які працюють чітко за цільовими програмами. І від цієї

діяльності їхнє життя йде зовсім в іншому напрямку. Громадські активісти можуть проконтролювати наступне: які заходи заплановані, скільки грошей виділено і скільки витрачено. Цей приклад показує, що активістам не потрібно стояти в стороні, а навчитися контролювати владу, а контроль цей можна здійснювати через інформаційне запити, через участь в адвокаті-кампаніях, через роботу з депутатами.

- Щодо труднощів, які виникають?

Наша організація лобіює прийняття програми на регіональному рівні, а у нас дуже часто відбувається зміна влади. За два роки змінилося 6 губернаторів, що, в свою чергу, гальмує цей процес. Дуже засмучує той факт, що в нашій країні немає наступності. Виходить так, що політичне спрямування не змінюється, всі підтримують, але з приходом нового керівника сповільнюється процес.

Він розуміє проблему, але поки зрозуміє, що вона є першочерговою, проходить багато часу. Також, люди на місцях не хочуть, найчастіше, бути активними і брати безпосередню участь. Позиціонують себе так, що навіщо їм потрібна в ОТГ ця програма по воді, наприклад. Навіть, були випадки, що органи влади відмовлялися, тому що це додаткова робота і проблема, котру потрібно вирішувати. І на це потрібно

закласти необхідну суму грошей.

- Щоб порадили активістам, які хочуть займатися в цьому напрямку?

Найголовніше - бути активними. Якщо ви вирішили зайнятися лобіюванням бюджетних програм, то для початку продивіться сайти громади, де проживаєте. Починати треба з самого маленького. Вибираєте тематику (екологія, молодь або інше), дивіться, що є на сайті, яка програма: скільки грошей заплановано, і витрачено. А взагалі, звичайно ж, в першу чергу потрібно вчитися. Проходити вебінари, заходи. Це дуже важливо знати, що дивитися, де. І тоді можна питати з влади про виконання і вимагати це виконання. Для початку потрібно вивчити інформацію.

Влада і громадськість: почати взаємодіяти

Взаємодія влади і громадськості в процесі реалізації бюджетних програм є однією із умов стійкого розвитку об'єднаної територіальної громади (ОТГ). Саме через таку взаємодію інтереси жителів громади можуть найповніше виявлятися, а також бути дієвими і результативними. Злагоджена

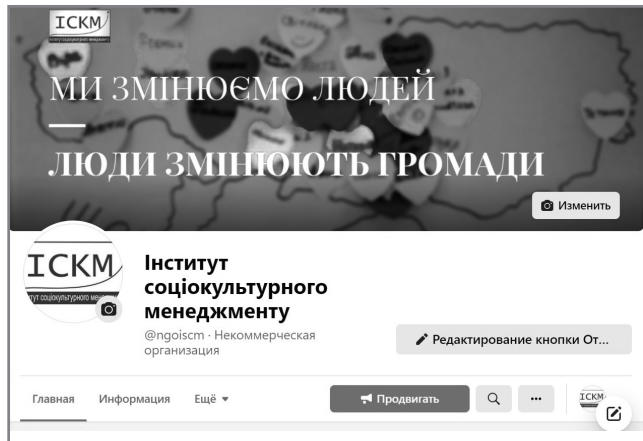
робота влади і громадськості в реалізації цільових програм є особливо важливою. І тут постає актуальною проблема забезпечення доступу громадян до інформації про діяльність та рішення державних органів.

Метою проекту Інституту соціокультурного менеджменту (ІСКМ) «Місцевий проект – спільна справа»* є посилення спроможностей організацій громадянського суспільства (ОГС) здійснювати за програмно-цільовим методом аналіз

Людмила Шестакова

бюджетних програм, які зазнали змін внаслідок пандемії COVID-19 та підвищити компетентність у використанні механізмів громадської участі задля впливу на рішення

Сторінка ІСКМ у мережі Facebook

місцевої влади відповідно до цільових потреб громадян.

В рамках проекту планується реалізація онлайн-курсу «Цільові програми та механізми по забезпеченню прозорості у бюджетному процесі» з 7 вебінарів тривалістю 90 хвилин кожен:

Вебінар 1. «Сутність цільових програм та програмно-цільового підходу, участь громадськості в роботі з формування, обговорення і реалізації цільових програм».

Вебінар 2. «Методика експертизи та критерії оцінки бюджетних програм».

Вебінар 3. «Відкритість та прозорість влади як механізми покращення соціально-економічного розвитку регіону. Методика презентації програм».

Вебінар 4. «Зв'язок із громадськістю за допомогою ЗМІ».

Вебінар 5. «Механізми громадської участі в забезпеченні прозорості цільових програм».

Вебінар 6-7. «Бюджети на місцях: реалії в часи пандемії».

Два перші вебінари вже було проведено в липні 2021 року, де учасники та учасниці розібралися з основними поняттями програмно-цільового підходу, ознайомилися з нормативною

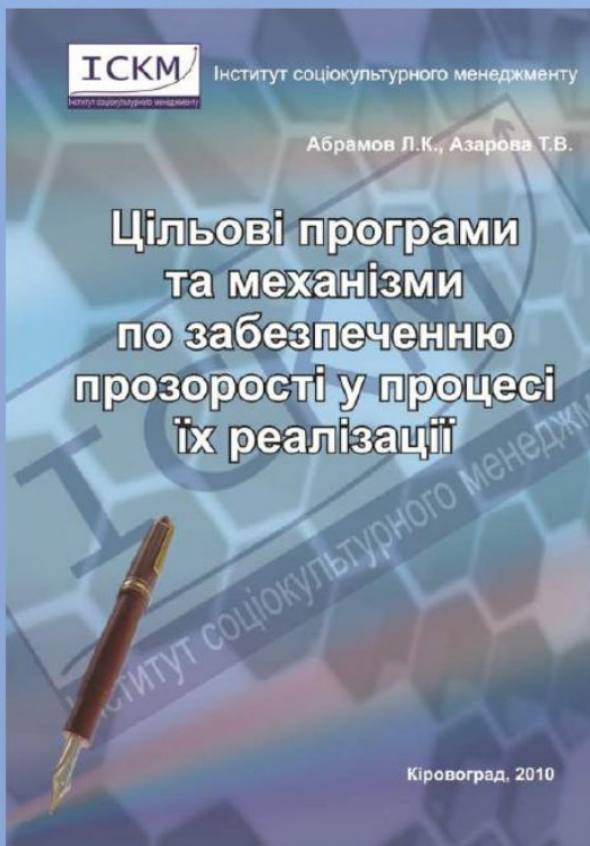
базою. Наступні вебінари буде проведено протягом серпня – жовтня 2021 року. Особливий акцент проекту базується на методиці забезпечення прозорості процесу реалізації цільових програм та залученні громадськості до цього процесу. ІСКМ має великий досвід у розвитку спроможності громадських активістів на локальному рівні, навчальну програму, експертну команду для реалізації проекту та розроблений навчально-методичний посібник «Цільові програми та механізми по забезпеченню прозорості у процесі їх реалізації».

Усім бажаним долучитися до вебінарів, пишiть на електронну адресу ngo.iscm@gmail.com

* - діяльність проекту відбувається у рамках проекту «Європейський Союз для сталості громадянського суспільства в Україні», що впроваджується ІСАРЄднання за фінансової підтримки Європейського Союзу. Його зміст є виключною відповідальністю ІСКМ і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу

Веб-сайт ІСКМ

Абрамов Л.К., Азарова Т.В., Цільові програми та механізми по забезпеченню прозорості у процесі їх реалізації. – Кіровоград: ІСКМ, 2010. – 100 с.

Навчальний посібник дає уявлення про теоретичні та практичні аспекти програмно-цільового методу управління на регіональному рівні. Особливий акцент зроблено на методиці забезпечення прозорості процесу реалізації цільових програм та залученні громадськості до цього процесу. Видання стане корисним порадином виконавцям цільових програм та їх клієнтам.

SUMMARY

"The local budget is "under the supervision" of citizens"

Interview of project director Abramov Lev about the ISCM project "Local budget - a common cause". Why ISCM returned to the study of this topic, what is the experience, experience and future activities.

"Target programs and reporting on them: the significance of the issue"

Interview with ISCM expert Andriy Kryvulyak about the importance of the use of budget programs and reporting on them.

Tetyana Kotenko: "It is necessary to transform the consciousness of society"

Interview with Kotenko Tetyana, Head of National Contact Point Horizon Europe "EIC" on the situation in Kirovohrad region with the implementation of budget programs on the ground.

"The essence and distinctive features of the program-target approach and target programs"

Information on the basic concepts of the essence of the program-target approach.

"Target programs in action"

Interview with the head of the public organization "Flora" (Kropyvnytskyi) about their experience of lobbying targeted programs.

"Authorities and the public: start interacting"

About the project "Local budget - a common cause"

ФОТО-ДАЙДЖЕСТ

Проект "Місцевий бюджет - спільна справа"

